

CONTEMPORANEA

Издавачка куќа Готен | Пролет 25, Скопје
contact@gotenpublishing.com | www.gotenpublishing.com

За издавачот: Билјана Ставрова-Алаѓозовска
Уредник: Владимир Јанковски

Наслов на оригиналот: Мојса Kumerdej, Темна snov
© Študentska založba, 2011

Превод: Иванка Апостолова Баскар
© фондација С. Фишер во име на ТРАДУКИ
Јазична редакција: Дејан Василевски

Графичко уредување и дизајн: КАПКА дизајн
Печати: Арт и арт студио Батев, Визбегово, Скопје
Тираж: 800 примероци

traduki^T

Издавањето на ова дело беше поддржано од ТРАДУКИ, книжевна мрежа, на која припаѓаат Сојузното министерство за Европа, интеграции и надворешни работи на Република Австрија, Министерството за надворешни работи на Сојузна Република Германија, швајцарската фондација за култура ПроХелвеција, КултурКонтакт Австрија (во име на Сојузната канцеларска служба на Република Австрија), Гете Институтот, Агенцијата за книги на Словенија ЈАК, Министерството за култура на Република Хрватска, Ресорат за култура на владата на кнежеството Лихтенштајн, Фондацијата за култура на Лихтенштајн, Министерството за култура на Албанија, Министерството за култура и информирање на Република Србија, Министерството за култура на Република Романија, Министерството за култура на Црна Гора, Министерството за култура на Република Македонија, Саемот на книгата во Лајпциг и фондацијата С. Фишер.

Мојца Кумердеј

ТЕМНА МАТЕРИЈА

Превод од словенечки јазик:
Иванка Апостолова Баскар

ГОТЕН
Скопје 2017

Содржина

Хепар	7
Наметливиот	23
Сиромашни	49
Програма за национална обнова	73
Божиќ со Хироши	91
Ванда	103
Време потоа	115
На терасата е Марија	129
Понекогаш Михаел си молчи	143
Сега спијат...	167
Кејс	185

Хепар

Да знаев однапред, немаше никогаш да го потпишам тој формулар. Но, како експерт за животот – што друго е биологијата ако не наука за животот – малку се занимавав со можноста за задгробен живот, но никогаш не се осмелив нешто да претпоставувам на таа тема – освен кога бев во некое весело друштво, се разбира, за забава. Тоа што ме интересираше беше живиот организам, што се случува со него кога ќе престанат виталните функции, кога поради паразитирање ќе почне процесот на телесното распаѓање или, едноставно кажано, гниењето, а тоа му е јасно на секој глупак. За тоа не треба да се биде ниту научник ниту стручњак. И бидејќи по својата смрт не сакав да станам течност – свесен бев за потенцијално непроценливата вредност на живото ткиво – потпишав дека по смртта, сето она што е вредно и употребливо од мене го дарувам на други, а по два часа да ме кремираат. По смртта, се разбира; состојбата во која сега се наоѓам не е живот, но исто така не е ни смрт. За тоа каква е мојата состојба и што попрецизно значи, може да се напише брилијантен научен труд на кој наградите ќе се лепат сами од себе.

Но, како што претходно беше прерано да се пишува за нешто такво, така сега е предоцна, зашто мојата состојба е деликатна и радикално променета; ниту самиот не знам што ми се случи и засега за сè имам само хипотези.

Вака беше. Со својот научен, визионерски, и да не заобиколувам, навистина генијален труд за лекувањето на ракот со репрограмирање на матичните клетки, патував на меѓународен научен симпозиум. Поради тоа што се доближуваше моментот кога конечно пред стручната јавност ќе ги откријам резултатите од моите истражувања на кои им ги посветив и животот и кариерата, пред сè бев вознемирен. Освен јас, авторот и иноваторот, за моето научно откритие знаеја само моите лабораториски техничари, кои требаше да молчат сè до моето јавно објавување: првиот, хипохондрик, се заколна дека ако гукне нешто, здравите клетки во неговото тело веднаш ќе полудат и ќе почнат да се делат како луди; другиот, припадник на баптистичката црква, се заколна со десната рака поставена на Новиот завет, издание со корица од црна кравја кожа.

Во научните кругови брзината е исклучително важна, бидејќи независно од тоа што имаме пристап до истите информации и што невронските мрежи ни работат слично, сепак може да се случи истражувањето да го изведеш докрај, обработката на податоците за изведените експерименти врз лабораториските глувци и зајаци или на некои човекови клетки да е потврдена, значи да бидат поминати сите процедури, а да останува уште објавувањето на

внимателно чуваните истражувања и, види, од некаде ќе се појави некој со слични, ако не и со идентични резултати. И паф! – внимателно чуваниот балон што се дуе, за миг пука и со него во заборав издишуваат години, ако не и децении исцрпувачки експерименти и анализи, непроспиени ноќи, при што како последица на тоа се јавува нарушен имунолошки систем, нарушена здравствена состојба, да не ги ни споменувам фамилијарните и партнерските недоразбирања кои настануваат како колатерална штета поради целосното посветување на науката. И еве – сега твојата веќе изморена научна глава понизно се наведнува за да ѝ постават ореол за епохално цивилизациско откритие, кога ненадејно и сурово ќе те оттргне лакотот на нечија рака што алчно ќе се појави пред твоите очи за да ти го грабне венецот, што твојот конкурент ќе си го постави околу черепот. Така, засекогаш ќе останеш другиот или, поинаку кажано, губитникот, нула, никој, име кое во најдобар случај ќе се појави отпечатено со ситен фронт. Признавам, бев страшно амбициозен и кариерата секогаш ја ставав пред семејството, партнерката и пред сè друго. Кариеризмот воопшто не ми се чини спорен; најпосле, токму таквата дијалектика помеѓу мојата целосна посветеност на работата и поради таканареченото занемарување на семејството секогаш ни овозможуваше, пред сè, финансиски мошне удобен живот. Освен тоа, неоспорно е дека без амбициозните визионери како мене, денес наместо со автомобили и авиони, ќе се движевме со скокање од гранка на гранка, да не го споменувам задовол-

ството што го нудат научните откритија кое, рака на срце, во споредба со сексот, е исто толку моќно и, пред сè, подолготрајно.

Додека возев го вежбав својот настап пред виртуелниот крем на меѓународната стручна јавност, при што не забележав дека благото росење преминува во порој, па не успеав да ја намалам брзината на главно празната улица. Така, во еден миг нешто ме занесе десно, па лево, ме удираше наваму-натаму, потоа се сеќавам на остриот свијок и пискавото запирање, кога на мојот животен екран се прекина сликата и проекцијата сврте на друга програма. На тој нов канал се појави некоја кривулеста ДНК, тесно се сви околу мене и ме однесе во некаков тунел, преку кој во стисок на генетичката змија патував помеѓу џиновските молекули на протеини и нуклеотиди што бегаа од џиновскиот црвено-жолт октоедар и осмоаголен вирус, се пробивав најпрвин помеѓу клетките што невешто и алчно метаболизираа, се делеа и некои меѓу нив умираа, сè додека на крајот на таа метафизичка цевка не здогледав куп во кој голем број џиновски клетки се туркаа една од друга. Се разбира, тоа е морула! – ми текна. По таа логика, стиснат во сопствениот генетички питон, најпрвин си претставував дека моментално се пробивам низ бластоцистата, од која преоѓам во морулата, а следното што би го очекувал е огромно светкаво телце со црвеникава внатрешност. Сè ми стана јасно, сосема јасно: се враќам таму од каде што сум дојден – не во Бог, не во некоја космичка светлина или нешто слично, туку преку морулата во зиготот – во оплоде-

ната јајце-клетка која чека да ме вцица, а потоа зиготот се расцепува на женски и на машки дел и така мојот живот ќе заврши и мене, едноставно, веќе ќе ме нема. Значи, така изгледа таа посмртна метафизика кај биолозите, ми светна – наместо ангели, богови и апстрактни светлини што те милуваат, ние, научниците биолози, ќе отпатуваме во ништото преку првобитното клеточно ткиво. Фер, си помислив, немам забелешки. Тие што веруваат во Бог нека допатуваат во посмртната географија на пеколот и рајот или во привремената станица на чистилиштето, чекајќи го можното вознесение, други нека се реинкарнираат во луѓе, растенија, животни и минерали, ние, биолозите, и сите други што ниту во најлошите ужаси не потклекнавме на искушенијата да просиме здравје и живот клечејќи пред некаков бог и да се пазариме евтино за трансценденталност предизвикана од очај, ние ќе се деатомизираме телесно и духовно и така целосно и сосема ќе нè снема.

За жал, не беше толку едноставно. Лебедовата песна на мојот мисловен процес во преминувањето низ бластоцистата почна да забавува, праизворот сè повеќе да се оддалечува. Некоја сила – прасила или не знам што? – пред да влезам во морулата од бластоцистата, вшмукувачки ме заврти и, тоа го знам сега, ме однесе и ме залепи на веќе издиференцирана линија од клетки на ендодерм, од кои се развиваат внатрешните органи. Зашто логички заклучувам, како понаку би се нашол во ваков вид жив облик. Во таа недефинирана временска единица заврши моето патување и сè целосно се затемни – ако воопшто

можам да зборувам за мрак, бидејќи мрак е живописен збор за ништо, и тоа целосно, апсолутно ништо, мрак во кој нема ништо, ако се обидам да ја појаснам оваа моја фаза, таа е опстанок или безопстанок – по Ѓаволите, најсоодветен израз би бил вонбитисување, ако се изразам малку филозофски, бидејќи сега имам време за таков вид мисловни разлевања што некогаш ги исмевав и од дното на душата ги презирав.

Не видов никакви операции, никакви хирурзи кои се наведнуваат над моето мртво тело и по него шараат со скалпели, не видов ни како употребливите делови од мојата телесна материја ги ставаат во нечие друго тело. Следната освестеност, поточно самоосвестеност – сè укажува на тоа дека многу од самосвеста и не ми останало – се вклучи многу подоцна. Сигурно поминале десетина дена, кои за мене не постојат. Одеднаш се сетив, се најдов во болница, и тоа, на постела. *Kage сум?* – тоа беше мислата што се појави при повторното активирање на мојата свест. Сè укажува на тоа дека сум доживеал несреќа, а истовремено сум имал и среќа, зашто очигледно преживеав. Но, тоа и не беше некоја голема среќа, веќе во следниот миг се згрозив и спонтано почнав да ја проверувам состојбата на своите остатоци, екстремитети. Е, тука првпат нешто испадна наопаку. Во истиот миг ми стана јасно дека мојата перцепција за просторот на некој начин е сменета, дека ја препознавам околината, додека аголот од кој ги гледам работите некако не е вистинскиот. Ако лежам на постела, логички заклучував, би требало кога ќе

ги отворам очите, прво да ги здогледам таванот и сидовите. Но, не беше така, мојот поглед – можеби посоодветен термин би бил мојот видик! – се искривуваше, слично како што замислувам дека се накривува просторот во вселената. И пред да се обидам да ги помрднам главата, нозете и рацете, токму тогаш до мене згрме грчење. Не баш до мене, грчењето доаѓаше од сомнително непосредна близина, поради што сфатив дека во собата, и тоа конкретно на постелата, воопшто не сум сам. И набрзо сфатив дека отсега натаму така и ќе остане. Всушност, некако и ги чувствував своите нозе и раце, но наскоро ми светна зошто не можев да ги помрднам – бидејќи немам ни раце ни нозе, а да не зборувам за глава. Тоа беше застрашувачки, веројатно е привремено, помислив; човек може сè да почувствува, а ништо од тоа да не биде вистина, освен, се разбира, невролошкиот процес што перцепцијата од којзнае кои причини ја искривува и ја деформира. Дека и мене, кого, од кога паметам, сум се колнел во разумот и секогаш сум им се чудел на мрзливоста и на лабилноста на оние што животот ги поместува како што морето поместува бротче, дека мене ќе ме снајде состојба што е најблиску до психоза – не, воопшто не сметав на тоа, навистина не го очекував тоа. Тоа чувство ми се засили кога во собата влезе медицинската сестра и се упати накај мене. Всушност, не буквално накај мене, мавташе со термометарот и го ставаше надвор од моето видно поле. *Кој сум? Што сум?* Повторно длабоко во себе го мелев тоа, но *Го мелев како што? Каге во себе? Од каге? Како кого го слушам тоа, го мислам*

и го набљудувам?, почнав да се јадам во себе, без да знам дека тие прашања и понатаму ќе останат неоговорени. На што ли се закачени, мојот идентитет и ова мое купче од мисли? На каква материја, ме обзедде бес и страв, некаква материја, да ја ебам, мора да е тоа, па веројатно не сум дух? За мене, за научникот чии остатоци се стуткале во некаков научен феномен, сето тоа беше апсолутно премногу.

Сестрата ја измери температурата, тоа го заклучив од електронскиот термометар што го доближи до својот шпицест нос кога влезе визитата. Конечно, спас, тука се моите колеги научници, кои дошле да ми ја објаснат состојбата и да ми кажат како и што ќе се случува со мене – се разбира, ако изразот „научник“ е воопшто соодветен за болничките лекари, кои со текот на времето најчесто се претвораат во површно рутинирани практичари и науката, всушност, ги интересира проклето малку.

Но, лекарите од визитата ме ословуваа со некое за мене непознато име и презиме, и кога хирургот на мистериозниот носител на името почна да му објаснува дека операцијата е успешна и дека неговото тело добро го прифатило новиот црн дроб, тогаш ми стана јасно дека сум во каша. Или, поточно, дека по несреќата, да се изразам метафорично, од мене останало помалку или повеќе каша, поради што стручните лица за трансплантација искрено се израдувале, веројатно набрзина и без воздржувања ја дијагностицирале смртта на мојот мозок, телото колку-толку го одржувале на апарати за да ги отстранат нештетените органи, а истрошената ка-

шеста материја, според моите упатства, ја пратиле на кремирање и сега веројатно е пристојно погребана. Црниот дроб, најмалку црниот дроб, го пресади-ле во маж во чие тело сега се наоѓам како негов нов црн дроб.

Живеам, којзнае, на некој начин живеам, иако – дали е тоа воопшто некаков живот?! – почнав да се прашувам, кога по неколку дена со домаќинот стигнавме дома. Не велам дека пред тоа, за време на вис-тинскиот живот, кога го поседував целото свое тело, не ги слушав муабетите на хирурзите за тоа дека по трансплантација на органите понекогаш кај нив се јавуваат пациенти кои пелтечат пред да го истиснат прашањето од себе, во стилот: што мислите, дали би било можно во пресадениот орган да постои некаков спомен на дарителот, дека имаат чувство оти со нив живее уште некој, дека, на пример, им се сменил вкусот, дека фудбалот, нив некогаш страсни навивачи, по операцијата ги остава неразбирливо рамнодушни или дека нешто во прстите ги влече да седнат пред клавир и да засвират, иако немаат поим од музика? Не, не е можно, во согласност со доктрината, тоа им го појаснува структурата и во истата реченица додава, подобро е да му се радуваат на новиот орган и на новиот живот поврзан со него, што за нив, всушност, претставува ново раѓање, па ако се држат до сите препораки на лекарот, ќе живеат убаво и, ако имаат среќа, нема да живеат кратко. А што друго да им кажат? Никогаш немале можност да дискутираат со некој ум заглавен во орган, слично како што сега јас искусувам, никој не ме слуша, иако имам чувство

дека моите монолози не се помалку гласни од вежбите за презентацијата што ги изговарав додека го возев автомобилот.

Сега знам дека кога веќе сум потпишал документ за дарување на органите, требаше да поставам и услови за нивниот примател, бидејќи сега можам таа своја картичка заедно со формуларот да си ги набијам во газот! Да, би можел, кога би имал газ, но го немам! Бидејќи оној во кого ме пресадија, мојот црн дроб, а со тоа и мене, за мене, за мојот животен стил и за мојот светоглед – тоа сè уште го имам! – е навредлив и во целост неприфатлив. Пресаден сум во целосен кретен, кој од утро до вечер шета во влечки низ станот, зјапа во телевизорот, блада глупости, и тоа глупости што мојот научен ум тешко ги поднесува. Кога по телефон ги објаснува своето расположение и методот на трансплантација, на моменти посакувам да го снема, нема елементарни познавања од биологија и медицина, научните поими му излетуваат од устата како лепешки од магарешки задник! Во такви моменти на човек, и тоа таков како мене – човечки остаток или така нешто?! – му станува јасно колку луѓето се различни и какви сè мисловни мрзливци има. Станот во кој живее со жена му, односно станот во кој сега заедно живееме, воопшто не е скромен, исто така не штедат ни на храна, што јас, како негов црн дроб, ја прочистувам заедно со имunosупресивните лекарства. Со оглед на тоа што се наоѓа во ваква ситуација и цел ден има доволно време, би можел да прочита нешто. Ама не, глупакот се прпелка на каучот и потоа заед-

но зјапаме во ТВ-програмите, за кои не сум ни знаел дека постојат. Сè укажува на тоа дека типот е верски заблуден или дури верски пресметлив. Верува дека за сè треба да му се заблагодарува на Бога, па затоа секој ден гледа некакви верски програми во кои манијациите додека врескаат, мавтаат со крстови и со микрофони. Убеден е дека Бог ги услышал неговите молитви и навреме му обезбедил нов и здрав црн дроб. Тогаш, дали си воопшто свесен, егоисту ограничен, многу често помислувам, дека твојата желба: *Мили Боже, дај, обезбеди ми нов црн дроб*, содржела неискажан смртоносен дел што гласи: *бидејќи црниот дроб сè уште не можеме да го одгледуваме како краставици, во исто време, Боже, понизно те молам, нека умре некој, за да живеам јас*. Зашто ако навистина постои Бог кој секојдневно ги слуша лелекањата на сопствените креации и им ги исполнува сите желби, овој тип и неговиот Бог фактички ме убија! Расипани шпекуланти!

Жена му со неразбирливо разбирање и сожалување го слуша и му служи, тој нејзината нега ја прифаќа како нешто што се подразбира, но од нејзината пожртвуваност сфаќам дека таа на некој идиотски начин дури и ужива во своето мачеништво. Како што од неговото лелекање успеав да разберам, причина за болеста бил хепатит Ц кој, барем така му објаснува на вселенскиот создавач, го закачил пред десет години преку трансфузија на крв, а жената, која е поголема глупачка од него, му верува, наместо да седне на компјутер и на Гугл да пребара „крводарителство и хепатит Ц“, па така брзо да сфати дека во

цивилизираниите делови на нашата планета уште од 1993 година се тестира секоја крв на крводарителите. Со неа немаме сексуални односи, но затоа, пак, на каучот пред телевизорот, кога сме сами, додека некој дебелогазест црнец ебе, нежно си го триеме, а при крупните кадри на вагината, ја менуваме програмата, и пак го бараме црнечкиот змиест пенис што пргаво се извива меѓу прстите на својот газда.

Човек не си ги бира родителите, но сега знам, не ги бира ни телесните домаќини. Времето на преживување по успешните трансплантации, при примена на препорачаната здравствена диета, може да трае неколку долги години и само кога ќе помислам дека отсега сум осуден на преживување во телото на овој глупак, во тој затвор од затворен тип без какви било можности за излез, а да не зборувам за каква било милост, и дека – а сè укажува на тоа – до неговата смрт или до неговото следно пресадување на црн дроб ќе ги слушам идиотските тврдоглави монолози – желудникот ми се превртува, се разбира, метафорично. Ретко одиме на прошетки, бидејќи тој, мрзливец, не се помрднува од станот, освен кога по-времено ќе излеземе на балконот, потпрени на оградата пушиме и ги набљудуваме тинејџерите кои во дворот, во испотени маици, ја шутираат топката. Да ти ебам, си помислив еднаш за време на пушењето цигара, јас, кој дотогаш никогаш не сум пушел: па, пред неколку години ги дарував своите полови клетки, кои очигледно уште се замрзнати, и мисловно и фактички се неактивни. Затоа, останува надежта дека ќе се појави некоја кандидатка за вештачко

оплодување, па ќе ја одмрзнат мојата сперма и ако моите хипотези се правилни, а тоа знае да се случи, ќе се отвори место за мојата свест и од црниот дроб целосно ќе се преселам во нив. Освен, се разбира, едвај се осмелувам да помислам, освен ако не наледам на некое ново бизарно изненадување и свеста автономно и суверено да се активира и во мојата сперма и така со два извора на својата свест да имам одреден пост мортем дијалог или нешто слично. Немам поим... навистина не знам што да мислам... конечно ќе полудам... но не во главата, од каде да знам во што и како!

Ако оваа хипотеза не се оствари и мојата целосна свест, мојот идентитет и сите тие лични трактанци се згрчат во мојот црн дроб, потоа можам да сметам на уште една опција – некако да воспоставам контакт со таа своја ништожност од телесна материја, да се фокусирам научно во себе на ниво на клетка и своите научни заклучоци – навистина ме интересира, која кариеристичка хиена ги украде и сега се фали со нив на симпозиуми?! – ги употребам во обратен правец, така како што приземно и секојдневно го прави тоа природата. Значи, како да наговорам здрава амбициозна матична клетка дека засекогаш може да остане млада, ако е подготвена да се дели во недоглед, и така да ја репрограмирам глупавата крава да мутира и да се преобрази во матична клетка на рак и да го сотре типов. Но, постои и друга можност, да ја усовршам техниката на отфрлање на имуносупресивните лекови, поради која типот ќе го погоди лоша зараза и, конечно, ќе го смести во

гроб. Но, потоа ми светнува – а што ако тоа не е сè и мојот облик на посмртно живеење е само еден од начините на човековото битисување и ако навистина постои нешто толку будалесто како што е кармата? Зар тоа не значи дека со таквото дејствување – најпрвин самоубиство, а потоа и убиство – дејствувам врз својата карма и така засекогаш си ја уништувам, па во следниот живот, поточно животен облик, се отелотворам во некакво човеково ткиво, од кое потоа се развива некаква вагина, на пример, чија сопственичка уште од раната младост се предава на нискобуџетна проституција, па потоа дневно низ мене да се тријат десетина хигиенски и здравствено дискутабилни пениси или, на пример, да се инкарнирам во усна слузокожа на некој поткуплив политичар или на лигав адвокат, кои апсолутно ги потценував за време на својот поранешен живот. Така, во состојба на тотален очај, ме инспирираат уште две мисли: првата, дека несреќата ја преживеав телесно и дека оштетувањата на мозокот се толку лоши што сега на некаков затворен психијатриски оддел по цели денови висам како фикус, а во меѓувреме некаде во длабочините на неоштетените мозочни клетки се одвиваат овие мои мисловни процеси; постои уште сценарио Б – можеби дури и В, за беља можеби и сценарио Г... виталноста и креативноста никогаш не ми недостасуваат – според кое сега сум во длабока кома, од која ќе се разбудам некогаш и потоа повторно, помалку или повеќе, сè ќе биде во ред.

Порано се потсмевав на изјавата дека надежта последна умира. Не, при таквите изјави паметните наебуваат – надежта умира претпоследна, на крајот, онака последен за надевање, умира само оној што се надева. А сега гледам дека таа изјава воопшто не држи вода. Мене, кој формално сум мртов и неформално смеса за самосвесен црн дроб, ми остаува само уште надежта, бидејќи сè преостанато, како што се покажува, ќе цркне или, по сè изгледа, е нефункционално.

Од каде да знам како е со овој живот и со оваа смрт! Како и да се свртам и каде и да погледнам – мижење, логично е дека не сум веќе способен, а очигледно е дека не ни спијам – но засега заклучувам само едно: нема крај, па нема крај...

